

G.W.F. Hegelin itsetietoisuuden dialektisen kehityksen teoria Daniel Defoen

Robinson Crusoe

Sami Raatesalmi

Kandidaatintutkielma
Oulun Yliopisto
Humanistinen tiedekunta
Kirjallisuus
7.12.2023

Sisällysluettelo

1 Aluksi.....	2
2 Hegelin itsetietoisuuden dialektinen kehitys: objektista Jumalaan.....	4
2.1 Subjekti-objekti -relaatio.....	5
2.2 Itsetietoisuuden suhde toiseen itsetietoisuuteen.....	6
2.3 Master/slave -suhde itsetietoisuuksien välillä.....	11
3 <i>Robinson Crusoe</i> Hegelin dialektiikassa.....	14
3.1 Crusoen suhde objektitodellisuuteen.....	14
3.2 Robinson Crusoen itsetietoisuudelle itsetietoisuus: deus ex machina.....	15
3.3 Master/slave -jaottelu: Crusoe ja Jumala.....	20
4 Lopuksi.....	22
Lähteet.....	24

1 Aluksi

Tulen tässä kandidaatintutkielmassa tarkastelemaan saksalaisen filosofin Georg Wilhelm Friedrich Hegelin (1770-1831) *The Phenomenology of Spirit* (1807) teoksen osion *The Truth of Self-Certainty* teoriaa itsetietoisuuden dialektisesta kehityksestä Daniel Defoen (1660-1731) teoksessa *Robinson Crusoe* (1719). Tutkimukseni on otteeltaan kirjallisuusfilosofinen, ja lisäksi teoriaan vahvasti nojautuva. Tutkimuskohteena Defoen Robinson Crusoe siis asettuu tutkielmassani filosofisen systeemin asteittaiseen kulkuun.

Yleisesti sielun fenomenologian lukuja selventävä pykälittäminen (§), ja jota tässäkin tutkielmassa esimerkillistää käyttämäni Terry Pinkardin käännös, auttaa lukijaa Hegelin teoksen tiiviiseen esitystavaan vedoten. Esitän Hegelin lainaukset siis akateemisen kaanonin nojaten, esittäen sivunumeron sijaan teorialainaukset yleisesti omaksuttuun pykälämuotoon.

Teoriaosuuden tulen jakamaan kolmeen eri osioon. Näen tarpeelliseksi aloittaa itsetietoisuuden varmuutta koskevan dialektiikan tarkastelun koskien ensimmäiseksi tietoisuuden suhdetta objektiin. Kun tulee sitten etenemisessämme tapahtumaan, että tietoisuuden relaatio objektiin ei tule tyydyttämään tietoisuutta, tulemme siirtymään toisena tunnistettavana vaiheena tietoisuuteen suhteessa toiseen tietoisuuteen. Tuo yhteys, sen epätäydellisyydessään, ajaa meidät sitten lopuksi tarkastelemaan vielä tarkemmin tuota kolmanneksi vaiheeksi asettuvaa kahden tietoisuuden välistä suhdetta - suhdetta, jossa tapahtuu kahden tietoisuuden eriarvoisuuden esiinnousu.

Tulen sitten esittämään, miten näihin vaiheisiin voidaan sijoittaa Robinson Crusoen tietoisuuden kehitys hänen eristymisessään saarella olon aikana. Tämä jaottelu tapahtuu myös kolmessa osassa: nämä kolme vaihetta asettuvat teorian mukaisesti olemaan 1) Crusoen suhde saarella oleviin objekteihin, sitten dialektisen etenemisen myötä Crusoen 2) tietoisuuteen toista tietoisuutta varten; tämä siis Crusoen *tarpeena* löytää ja hyväksyä Jumala saarella. Siispä saarella, joka totaalisen eristäytymisen ja

siitä aiheutuneen pelon lisäksi, näin esitän, luodaan tarve Jumalalle *jonakin toisena*, tietoisuuden kehitykselle *oleellisena* Hegeliläisessä dialektiikassa. Viimeisenä kohtana tarkastelen sitten tuon päälle rakentuen 3) Crusoen ja kristinuskon Jumalan välillä olevaa suhdetta.

Mainitsemisen arvoisena alkusanoissa on: romaanissa *myöhemmin* tapahtuvaa orja Perjantain ja Robinson Crusoen suhdetta Hegel käytti itsekkin koskien master/slave -osuutta itsetietoisuuden dialektiikassa. Paolo Guietti kirjoittaa *The Owl of Minerva* (1993) -julkaisun 25. painoksen osiossaan *A Reading of Hegel's Master/Slave Relationship: Robinson Crusoe and Friday*, miten "Hegel in §35 of the Philosophical Propaedeutic" kertoo:

Near the end of the summary of the master/slave relation, [Hegel] puts in parentheses: "History of Robinson Crusoe and Friday." This remark suggests that Hegel made use of Defoe 's novel in explaining his philosophical figures. (48.)

Minun ei siis pidä kohdentaa tutkimustani tuohon alkujaan selvempään dialektiikan mallinnuksen suhteeseen. Luon täten tämän huomautuksen avulla selvän rajauksen tutkimukseeni saaren tapahtumissa: tulen käsittelemään täysin muista ihmisistä eristäytynyttä aikaväliä. Tämä siis Crusoen rantautumisesta hänen ensimmäiseen aitoon kohtaamiseensa toisen ihmisen kanssa.

Esitettäköön vielä, miten tämä Hegelin Robinson Crusoen käyttäminen myös selventää Crusoen henkilönä, joka on kykenevä ja halukas tekemään peilausta; sillä Hegel tekee hyvin selväksi, miten *luonnolliselle tietoisuudelle* (natural consciousness) *ei* ole välttämätöntä edetä dialektiikassa. "[N]atural consciousness also proceeds - - but then it likewise forgets it again, and then it starts the whole movement all over again right from the beginning." (Hegel, §109.) Mutta Hegelin itse asettama esimerkki Crusoesta antakoon siunauksen jatkaa tuosta primitiivisestä vaiheesta eteenpäin, dialektiseen tutkimukseeni.

2 Hegelin itsetietoisuuden dialektinen kehitys: objektista Jumalaan

Hegel aloittaa osion *The Truth of Self-Certainty* määrittelemällä, miten tietoisuuden totuus on tietoisuuden ulkopuolella: “ - - truth for consciousness is something other than consciousness itself.” (Hegel, §166.) Alkuun, Hegelin mukaan, jokainen on vielä vain *välitön* (immediate) yksi, joka on *itseään varten*: “Self-consciousness is at first simple being-for-itself - - its essence and absolute object is the *I*, and within this *immediacy*, - - it is a *singular being*. (Hegel, §186.) Jokainen on siis vain primitiivisenä minänä, yksilönä. Hegel tuo esille dialektiikassa tärkeän termin *tunnustaminen* (recognition): yksilö asettaa itsensä suhteeseen jonkin toisen kanssa. Tämä, siis oleminen toista varten, Hegelin mukaan, sisältää totuuden yksilön varmuudesta hänestä itsestään:

Each is - - certain of itself but not of the other, and for that reason its own certainty of itself is still without a truth. - - According to the concept of recognition, [truth] is not possible without the other being for it in the way it is for the other[.] (ibid.)

On siis alkuasetelmaksi todettava: itsetietoisuus on varma itsestään vain jonkin *toisen* (other) kautta. Tähän toiseen kohdistuu sitten itsetietoisuuden toimesta *sublaatio*, joka Hegelin dialektiikassa omistaa kaksitahoisen ominaisuuden: se on jonkin negaatioon asettaminen, so. eräänlainen tuhoaminen - tästä myöhemmin - mutta myös sen säilyttäminen samaan aikaan: objekti ikäänkuin nielaistaan ja liitetään yhteen sublaation harjoittajaan, siis *säilyen sublaatioissa*. Phenomenologian alku selventää tätä: “[Sublation has] two senses in different contexts, namely, ‘to cancel’ - - and to save or preserve[.]” (xl.)

Itsetietoisuuden varmuus on siis, Hegel esittää, itsetietoisuuden *himon* (desire) kohdistuminen sublaation muodossa johonkin, mikä on *muu kuin se itse*: “Self-consciousness is - - only certain of itself through the sublating of this other, which, to itself, exhibits itself as self-sufficient life. Self-consciousness is desire.” (Hegel, §174.)

2.1 Subjekti-objekti -relaatio

Dialektiikan eteneminen, mainittakoon tässä vaiheessa, on eräänlaista kokemuksen ja oppimisen kertymän etenemistä. Kun nyt sitten dialektiikka ensiksi etenee tietoisuuden himon kohdentumisessa objektiin, se oppii tästä *kokemuksesta* (experience) objektin olevan *itsenäinen olento* (self-sufficient object): “in this satisfaction it learns from experience about the self-sufficiency of its object.” (ibid.) Himo ja sen tavoitteleva varmuus määräytyvät siis molemmat objektin kautta, sillä varmuus on, kuten mainittu, jonkun toisen sublaatioissa. “Desire and the certainty of itself achieved in its satisfaction are conditioned by the object, for the certainty is through the sublation of this other.” (ibid.)

Toisena osana termiä sublaatio on siis tuo mainittu negaatio, ja sen kohdistaminen objektiin. Tässä objektin ominaisuudeksi asetetaan *ehdoton olemattomuus* (determinate nothingness). Tarkennusta tähän prosessiin antaa Ralph Palm väitöskirjassaan *Hegel's Concept of Sublation: A Critical Interpretation* (2009), jossa hän kuvaa negaation roolia sublaatioissa siten, että sublaation harjoittajan tulee asettaa negaatioon *objektin erottuneisuus itsestä*:

[U]rge of cognition [is] not merely to synthesize [yhdistää] itself with the otherness of its object but also the urge to sublimate that otherness, to negate its separateness (i.e. its abstractness) and to preserve it as a moment of itself. For Hegel, what is sublated is not the object, the reality, but the otherness of that reality which separates it from the concept. (20.)

Kuten jo on mainittu, on itsetietoisuuden varmuus saatava jostakin toisesta. Mutta tavallisessa objektissa “[d]esire and the certainty of itself achieved in its satisfaction are conditioned by the the object.” (Hegel, §175.) Tämä tarkoittaa, että siltä ei voi saada tunnustusta: tällä riippumattomalla objektilla ei näet ole mahdollista asettaa negaatiota käytäntöön itse, ja näin *olla tuolle toiselle* (for an other) tietoisuudelle mitä se oikeastaan on. (ibid.) Objektilta puuttuu vapaaehtoisuus olla aktiivisesti itsekin tuota toista varten, sellaisena kuin se todellisuudessa on:

[Consciousness] has an object existing for itself self-sufficiently. For that reason, it can do nothing on its own about that object if that object does not do in itself what the first self-consciousness does in it. (Hegel, §182.)

Selviää siis, että varmuutta tietoisuudelle ei annakaan objekti: tämä objektin kyvyttömyys on ainoastaan mahdollisuutta palauttaa itsensä alkuperäiseen muotoon ja siihen kohdistuva himo uusiutuu. Tämän tajuminen on osana dialektiikan etenemistä, so. kokemusta (experience). Tämän vuoksi dialektiikka tulee pisteeseen, jossa selviää, että “self-consciousness attains its satisfaction only in another self-consciousness.” (ibid.) Tulee ymmärrykseen: itsetietoisuus tarvitsee siis toisen itsetietoisuuden saavuttaakseen tyydytyksensä.

2.2 Itsetietoisuuden suhde toiseen itsetietoisuuteen

Kuten nyt aiemmasta dialektisesta etenemisestä tuli selville, *itsetietoisuus tarvitsee toisen itsetietoisuuden*. Itsetietoisuus on, objektista poiketen, *toiselle itsetietoisuudelle*, so. *sitä varten* (for self-consciousness). (Hegel, §177.) Mistä tämä yhteys on lähtöisin? Mainittakoon tässä, että Hegelin mukaan on olemassa *absoluuttinen substanssi*, joka muodostaa yhteyden vastakkaisille niiden *täydellisessä vapaudessa ja riippumattomuudessa*, siis vastakohtille itsetietoisuuksissa, jotka ovat *olemassa itseään varten* (existing for themselves). Tätä yhteyttä Hegel kuvaa kuuluisalla lauseellaan “[t]he I that is we and we that is I. (ibid.) Jokainen on siis oikeastaan osa toista, sillä kaikki ovat tuota samaa absoluuttista substanssia.

“The elaboration of the concept of this spiritual unity in its doubling presents us with the moment of *recognizing*.” (Hegel, §178.) Olla *tunnustettu* (recognized) jonkun toimesta, Hegel jatkaa, on ymmärrettävissä *absoluuttisen substanssin mukaisessa yksilöiden yhteydessä*. (ibid.) Hegel tulee tässä jo aiempaan tulokseen, että itsetietoisuus on siis myös *itsensä ulkopuolella* (outside of itself). Tätä nyt lähemmin tarkastellessaan Hegel tuo esille sen sisältämän kaksitahoisien tarkoituksen: ensiksi, itsetietoisuus on menettänyt itsensä, koska se on löydettävissä toisesta *olemuksesta* (essence). Toiseksi, se on asettanut sublaatioon tuon toisen, sillä itsetietoisuus ei

näe toista olemuksena, vaan näkee itsensä tuossa toisessa. (Hegel, §179.) Joten itsetietoisuuden tulee siis asettaa sublaatioon tuo *sen toiseus* (its otherness), joka on löydettävissä sen ulkopuolelta: sen on “nielaistava” se, liitettävä se itseensä. Mutta asettaessa sublaatioon tuon toisen, se asettaa sublaatioon myös itsensä, sillä se on itsekin löydettävissä tuosta toisesta. Tästä seuraa tapahtuma jota Hegel kutsuu termillä *paluu itseen* (return into itself). (Hegel, §180.)

This - - is - - a return *into itself*. - - [I]t gets itself back through sublation; for it comes to be in equality with itself again through the sublation of *its* otherness. [I]t likewise gives the other self-consciousness back to itself, since it existed for itself in the other, but it sublates *its* being in the other, and it thus sets the other free again. (Hegel, §181.)

Tämä eroaa siis subjektin ja objektin suhteesta seuraavalla tavalla: kun objekti ei pystynyt itse asettamaan sublaatiota käytäntöön, ja itsetietoisuuden kajotessa siihen särkyisi objektin itsenäisyys, niin sen sijaan toinen tietoisuus, ryhtyen itse omasta takaa tuohon sublaation liikkeeseen, säilyttää itsenäisyytensä ja täydellisen “omanlaisuutensa”: “The movement is - - the doubled movement of both self-consciousnesses. Each sees *the other* do the same as *he* does[.]” (Hegel, §182.)

Hegel sanookin suoraan, miksi tämä nykyinen tilanne on tärkeä: “A one-sided doing would be useless.” (ibid.) Hegel esittää eroavaisuuden siinä, miten toinen ei ymmärrä toista vain eräänlaisena objektina, vaan *osana itsensä ymmärtämistä*. Ihminen siis ymmärtää itseään vasta toisen ihmisen kautta sublaatiossa. Tämä on häntä, so. tietoisuutta *itseään varten* (for itself):

[C]onsciousness - - get[s] *outside of itself*, but - - it is at the same time kept back within itself. It is *for itself*, and its self-externality is *for it*. It is for consciousness that it immediately *is* and *is not* an other consciousness. (Hegel, §184.)

Hegelin esityksen mukaan jokainen onkin siis itse asiassa *mediaatio* (mediation), siis eräänlainen keskikohta itsetietoisuuden liikkeelle. Tämän keskikohdan, joka on siis toinen itsetietoisuus, kautta itsetietoisuus kulkee kohti varmuutta itsestään, ja toinen tekee saman. “Each is the mediating middle to the other, through which each mediates itself with itself and integrates itself with itself.” (ibid.) Itsetietoisuus on siis

välittömänä olemuksena *itselleen* (in itself), mutta myös *itseään varten* (for itself) - koska on mediaatio. Tämä on yhteistä toisen *tunnustamista* (recognition). "Each is, to itself, and in that of the other, an essence immediately existing for itself which at the same time is for itself in that way only through this mediation. They *recognize* themselves as *mutually recognizing each other*." (ibid.)

Kuitenkin tämän jälkeen Hegel, tarkastellessaan sitä tarkemmin, toteaa rikkoutuneisuutta tällaisen kahden itsetietoisuuden välisessä tunnustamisessa. Hegel esittää, miten toinen tässä nähdäänkin aluksi *epäoleellisena objektina* (inessential object), joka on tälle tarkastelijalle vain negaatio hänestä itsestään. Sama on tietenkin toisinpäin: siis kaksi itsetietoisuutta, *yksilöitä* (individual). Hegel jatkaa kuvaten, miten nämä kaksi toisensa kohtaavaa ovat elämään määrättyjä so. ehdottomia olentoja, jotka eivät ole vielä saavuttaneet *absoluuttista abstraktiota* (absolute abstraction) - so. välittömän olemuksen tuhoutumista (destruction of all immediate being) - joka olisi *täydellinen itsetietoisuus*. Ja nämä toisensa kohtaavat, todellisuudessa toisilleen vain *määräytyneinä*, so. *ehdottomina objekteina* ilmenevät, *elämän olemukseen uponneet* (absorbed) tietoisuudet eivät tätä ole: ne eivät ole esittäytyneet toisilleen *puhtaina olioina-itseään-varten* (pure being-for-itself):

[T]hey are for each other in the way ordinary objects [are.] They are *self-sufficient* shapes absorbed within the *being of life* - for the existing object has here been determined to be life - which *for each other* have not yet achieved the destruction of all immediate being and of being themselves only the purely negative being of self-equal consciousness, or they have not yet presented themselves to each other as pure *being-for-itself*, which is to say, as *self-consciousness*. (Hegel, §186.)

Tämä on, koska kumpikin on varma itsestään, mutta ei toisesta, ja tämän vuoksi varmuus itsestä on ilman totuutta. Itsetietoisuuden varmuushan on ainoastaan toisen itsetietoisuuden kautta, tunnustamisen avulla. Tämä totuus olisi saavutettavissa, jos tämä olio-itselleen (being-for-itself) olisi, joko osoittanut (exhibit) itsensä täydellisen itsenäiseksi olioksi, tai, mikä on sama asia, objekti hänen edessään olisi päätenyt *tarjoamaan* täydellisen varmuuden. Mutta tämä ei, kuten Hegel toteaa, ole mahdollista tunnustamisen tarpeellisuuden vuoksi; toisen täytyy *olla toiselle* (for the other):

[A]ccording to the concept of recognition, this is not possible without the other being for it in a way that it is for the other, without each itself achieving this pure abstraction of being-for-itself, without each achieving this through its own activity and again through the activity of the other. (ibid.)

Absoluuttinen abstraktio, siis täydellistynyt itsetietoisuus, sisältää *yksilön objektimuodon negaation* (pure negation of its objective mode). (Hegel, §187.) Se ei ole, kuten Hegel sanoo, kahlittu ehdottomaan universaaliin yksilön eksistenssiin; se ei ole kahlittuna *elämään*. (ibid.) Itsetietoisuus pyrkii osoittamaan oman arvonsa itselleen ja toiselleen: ei ole olemassa mitään, mitä se ei voisi hylätä tavoittaakseen vapauden objektiivisesta muodosta; totuus varmuudessa itsestä, nostettuna olemassaoloon täysin itseään varten, itselleen:

[E]ach proves its worth to itself and to each other. - They must engage in this struggle for each must elevate its self-certainty of *existing for itself* to truth[.] - - And it is solely by staking one's life that freedom is proven to be the essence, namely that as a result the essence for self-consciousness is proven to be not *being*, not the *immediate* way self-consciousness emerges, not its being absorbed within the expanse of life - it is that there is nothing present in it itself which could not be a vanishing moment for it, that self-consciousness is only pure *being-for-itself*. (ibid.)

On olemassa tietenkin, Hegel kertoo, ihmisiä, jotka *eivät* halua riskeerata omaa koko olemassaoloaan varmuuteen itsestään. Nämä ihmiset tunnustetaan ihmisiksi, mutta ei riippumattomiksi itsetietoisuuksiksi. Mutta nuo toiset, jotka haluavat riskeerata oman elämänsä tuon varmuuden vuoksi, tähtäävät heidän toisen (other) kuolemaan: tuo toinen ei enää kuulu häneen itseensä. Hänelle hänen olemuksensa ilmenee tuona toisena, hän on itsensä ulkopuolella, ja hänen pitää asettaa sublaatioon tuo *olemus itsensä ulkopuolella* (being-external-to-himself). Mitä tämä itsetietoisuus tällä vaatii? Tuo toinen itsetietoisuus tulee olla olemassa *puhtaasti häntä varten* (pure being-for-itself) tai absoluuttisena negaationa - jotta itsetietoisuus saisi toisen kautta tunnustamisen täydellisestä itsenäisestä tietoisuudestaan. Mutta myös toinen tietoisuus ajattele juuri samoin. Tästä seuraa koettelemus, jota Hegel kutsuu myöhemmin nimellä "trial by death". (Hegel, §188.)

Hegel kuitenkin on nopea muistuttamaan, miten elämä on tietoisuuden luonnollinen sijainti, omavaraista riippumattomuutta ilman absoluuttista negatiivista. Kuolema taas on *luonnollinen* negaatio tuolle tietoisuudelle; se on negaatio *ilman omavaraista*

riippumattomuutta, sillä se on riippuvainen elämästä. Idea kuolemasta siis sisältyy luonnollisesti jo elämään. Mutta molemmat ovat tässä katsoneet kuolemaa halveksuen. (Hegel, §188.)

Joten samassa kohdassa §188 Hegel jatkaa puhuen niistä, jotka selviävät tuosta kamppailusta. Heidän tietoisuutensa, joka on kiinni tässä ulkopuolisessa luonnollisessa olemassaolossa on sublaation kohde, ja *ääritapauksina* (extremes), jotka haluavat olla olemassa itselleen, he ovat sublaatiossa. Nyt kuitenkin tuloksena tuo kahden tietoisuuden vastakkainasettelu katoaa: keskellä oleva mediaatio romahtaa *kuolleeksi yhteydeksi* (dead unity), joka murtuu kahteen kuolleeseen *ääritapaukseen* (dead extremes), jotka ovat *ainoastaan olemassa olevia* (merely existents), eivätkä enää *vastakkaisia* (opposed).

Kumpikaan ei saa toiselta itseään takaisin, ja nämä kaksi välinpitämättömänä jättävät toisensa seisomaan - kuin *objekteina*. Ja koska sublaatio on negaatiota, joka on säilyttää (preserves) ja ylläpitävää (maintains) sublaation kohteen, he säilyvät sublaatiosta.

“[T]heir deed is abstract negation, not the negation of consciousness, which sublates so that it preserves and maintains what has been sublated and which thereby survives its having become sublated.” (Hegel, §188.)

Tässä kokemuksesta itsetietoisuudet oppivat, että elämä on yhtä tärkeää sille kuin *puhdas itsetietoisuus* (pure self-consciousness). Kun alun itsetietoisuudelle “minä” on objektimuoto, tämän dialektisen etenemisen avulla ymmärrämme, miten objektimuoto on oikeastaan vain mediaatio, jonka tarkoituksena on *muista riippumattomasti elää*: “In immediate self-consciousness, simple I is the absolute object, [but for us, or in itself, this] object is absolute mediation and has stably existing self-sufficiency as its essential moment.” (Hegel, §189.)

Tämän jälkiseurauksena on tilanne, jossa tapahtuu asettelu kahteen eriarvoiseen itsetietoisuuteen: “a pure self-consciousness is posited and a consciousness is posited which is not purely for itself but for an other; existing consciousness, consciousness as a *thinghood*”. Jako on siis: ensimmäinen on puhdas itsetietoisuus, ja toinen alistetaan asemaan, jossa tämä joutuu ymmärtämään olemassaolonsa

ensinnäkin tuon *toisen vuoksi* (for an other), ja toiseksi olla tietoisuus alempiarvoisena objektina. Tai toisin sanoen, jako *herraan ja orjaan* (master and slave). (ibid.)

2.3 Master/slave -suhde itsetietoisuuksien välillä

Tullaan siis dialektiikan pisteeseen, jossa näyttää siltä, että ainakin toinen, so. herra, saa itsetietoisuuden kaipaaman tunnustuksen. Herra on itselleen olemassaoleva tietoisuus, joka saa mediaation toiselta riippumattomalta tietoisuudelta, jonka olemassaoloon on nyt taistelun myötä liitetty objektin ominaisuus, kun tuo toinen, tuon kamppailun tuloksena, tunnusti lopulta vahvemman kourissa olevan *riippuvainen* (non-self-sufficient) toisesta. Herra tunnistaa molemmat tilat: “The master relates himself to both of these moments, to a *thing* as such, the object of the desire, and the consciousness for which thinghood is essential.” (Hegel, §190.)

Orja kuitenkin säilyttää oman riippumattomuutensa. Tätä herra tarvitsee ja haluaa säilyttää orjassa - saadakseen tunnustuksensa itsetietoisuutta varten. Olihan tietoisuuden tavoite juuri saavuttaa tuo tunnustus. Lisäksi herra, kun hänellä on nyt hänen tahtonsa täyttävä toinen, ymmärtää nyt myös objektit läpi tuon toisen. Hegel esittää, miten tuo toinen asettaa, alun tavalla, sublaatioon tavallisen objektin; mutta kuten alussa tuli ongelmaksi esille, on objekti riippumaton, eikä orja pääse kokonaan asettamaan negaatioon, so. sen kokonaiseen hävittämiseen ja itseensä liittämiseen. Hegel esittää nyt, miten orja voi vain *työstää* (process) objektia: tähän työstettyyn objektiin herra voi asettaa puhtaan negaation, toisin sanoen *kuluttaa sen* (consumption of the thing). Herra voi nyt todellakin päästä ylitse tuosta häntä varten työstetystä objektista, koska oli asettanut orjan hänen ja objektin väliin; herra on tekemisissä ainoastaan objektin epä-riippumattomuuteen, sillä kaikki, mikä oli riippumatonta, jää orjan huoleksi, joka työstää asiaa.

Mutta kuten on huomattu jo aikaisemmin esiteltäessä dialektiikan etenemistä, ei tämä sen vaihe ole taaskaan mitään muuta kuin vain askel kohti jotain seuraavaa

dialektiikan tilaa. Hegel nyt esittääkin, miten tuo vankeus, jonka herra asettaa orjaan suhteessa häneen itseensä, ei olekaan aito tunnustaminen (*genuine recognition*): mitä orja tekee, onkin oikeastaan herran tekeminen. (*ibid.*) Herran totuus päätyykin täten olemaan orjan toisarvoinen tietoisuus: orja ei ole vaadittu *riippumaton tietoisuus*:

[T]he object in which the master has achieved his mastery has become, to the master, something entirely different from a self-sufficient consciousness. - - [H]is truth is the inessential consciousness and the inessential doing of that inessential consciousness. (Hegel, §192.)

Koska orjasta tulee herralle tämä Hegelin kutsuma *epäoleellinen tietoisuus* (inessential consciousness), itsetietoisuuden totuus selviääkin siis näin ollen oleva *palveleva tietoisuus* (servile consciousness.) (Hegel, §193.) Dialektisen etenemisen myötä selviää, ettei ensinnäkään herruus ole mitä se haluaa olla, ja toiseksi, miten itsetietoisuuden totuus on palvelevassa tietoisuudessa, joka on *pakotettu takaisin* (forced back) itseensä:

Like mastery showed that its essence is the inversion of what mastery wants to be, servitude also becomes its opposite of what it immediately is. As a consciousness *forced back* to itself, it will take the inward turn and convert itself into true self-sufficiency. (Hegel, §193.)

Selviää siis, että tuo orja onkin Hegelin "being-for-itself". (Hegel, §194.) Se on kokenut herrassa ahdistuksen kuolemasta, siis todellisesta herrasta. Tämän myötä orja on irroittanut itsestään kaiken, mikä hänessä on ns. kiinteää tai kiinnitetty (*fixed*): tämä on absoluuttinen negatiivisuus (*absolute negativity*), *puhdas olemus itseään varten* (pure being for itself). Lisäksi orjan objekti on herra: herrassa orja kohtaa *aktuaalisen dissoluution* (actual dissolution): hänelle työskennellessään orja asettaa sublaatioon kaikki yksittäiset hetket, jotka sitovat häntä luonnolliseen olemassaoloon, ja tätä kautta hän työstää pois hänen tätä olemassaoloa. (*ibid.*)

Mutta vaikka herran pelko on alku tälle viisaudelle, tuossa pelossaan tietoisuus on itselleen, muttei *olemus* itselleen. Mutta työn kautta tämä palveleva tietoisuus palaa itseensä: työssä katoavaisuus torjutaan. Objektiin asetetusta negatiivisuudesta tulee objektin *muoto* (form): siitä tulee jotakin mikä säilyy, ja jolla on riippumattomuus

ainoastaan tuolle sitä työstävälle orjalle. Tämä mediaatio, tämä *muotoileva tekeminen* (formative doing) on singulariteetti, puhdas tietoisuuden olemassaolo itseään varten, joka eroaa herran määrittelemästä himosta (desire) objektiin: *orjan tietoisuus ymmärtää itsensä objektin riippumattomuudessa*. (Hegel, §195.)

Eikä tämä *olemus itselleen* sitoudu ainoastaan tuon muotoilevan aktiviteetin sisälle (formative activity): sillä sillä on myös tuo aiemmin mainittu *negatiivinen* pelossa. Asian muotoilussa taasen on hänen oma asettamansa negaatio. Kuitenkin tässä muotoilussa objektiin asetettu negaatio on sama ulkopuolinen olemus, jonka edessä orja alistui, mutta nyt hän tuhoaa samanlaisen ja asettaa itsensä tuollaiseksi negatiiviseksi jatkuvuudessa.

Muoto, joka asetettaessa ulkopuoliseksi, ei tule joksikin toiseksi hänestä itsestään, vaan hänen olemus itseään varten on tuo sama muoto, joka näin ollen tulee hänen totuudekseen. Hän siis, itsensä läpi saavuttaa, mitä Hegel kutsuu, *omaksi mielekseen* (mind of his own), jonka hän saavuttaa tuossa hänen tekemässään työssä. (Hegel, §196.)

Joten Hegelille, itsetietoisuuden totuudelle “the two moments of fear and service, as well as the moments of culturally formative activity are both necessary, and both are necessary in a universal way.” (ibid.) Ilman palvelemisen ja tottelun kuria, pelko ei hajaudu tietoiseen olemassaolon aktuaalisuuteen.

If consciousness engages in formative activity without absolute fear, it has mind of its own, which is only vanity, for its form or its negativity, is not negativity *in itself*, and formative activity can not give him the consciousness of himself as consciousness of the essence. (ibid.)

Tähän vedän rajan siinä, mitä on käsiteltävä Hegelin itsetietoisuuden dialektiikasta.

3 Robinson Crusoe Hegelin dialektiikassa

Tulen nyt sijoittamaan Robinson Crusoen tuohon Hegelin dialektiikkaan, jonka esittelin auki teoriaosiossa. Mainitulla tavalla osio tulee jakaantumaan kolmeen eri osioon: Crusoen suhde objektitodellisuuteen, sen kehittyminen sitten tietoisuuden ymmärtämiseen olevan tarve toiselle tietoisuudelle, joka on Crusoen tarve Jumalalleen, ja lopulta tämän samaisen suhteen tarkastelu Hegelin herra/orja-jaotteluun ja sen vaiheittaisen kehityksen myötä.

3.1 Crusoen suhde objektitodellisuuteen

Kun Robinson Crusoella voidaan nähdä alussa olevan vain itsetietoisuus sen primitiivisimmässä muodossa, so. välitön yksi, vain itseään varten, tämän tietoisuuden himo (desire) kohdistuu nyt objektitodellisuuteen. Esimerkiksi kun Robinson Crusoe saapuu saarelle ja aloittaa lopulta laivanhylystä tarpeellisten välineiden pelastamisen, hän pelastaa myös laivanhylystä rahaa. Vaikka Crusoe itse ensin painottaakin sen olevan vain roskaa, joka saisi upota laivan mukana merenpohjaan, hän silti näistä omista vakuutteluistaan huolimatta nappaa rahat mukaansa. (RC, 77-78.) Lukijalle tulee siis selväksi, miten niinkin käyttökelvottoman tavaran kuin rahan haaliminen eristyneellä saarella ohjautuu Crusoella aiemmalla prioriteetilla; ennen ainoastaan vain laajentaakseen jo valmista vaurauttaan hän hylkäsi tuottoisan plantaasinsa ja lähti lastinvalvojaksi hoitamaan kaupantekoa Guineaan, josta muut plantaasinomistajat ja kauppiat olivat lähdössä hakemaan orjia. (RC, 54-57.)

Esitän esimerkin kietoutuvan teoriaosiossa määrittelemään alkuumme, jossa subjekti on suhteessa objektiin. Himon kohteena on objekti, joka vetää puoleensa. "There is in fact an other than self-consciousness, the essence of desire, and it is through this experience that, to itself, this truth has itself come to be" (Hegel, §175.) Mutta nyt, koska "self-consciousness is - - unable through its negative relation to the object to sublimate it - - [it] re-engenders the object as well as the desire." (ibid.) Crusoen tietoisuudelle selviää siis, että hänen tarvitsemansa tunnustuksensa ei ole saatavissa objekteista: se ei ole todellakaan tuossa rahassa, joka on vain

uudelleensyntyvä himo. Tämä tunnustuksen puute tuntuu konkreettisemmin ajatellessa rahan merkitystä ihmisen ollessa yksin saarella.

Eli Robinson Crusoe ei todellakaan saa, kuten paljastuu, maailman objekteista dialektisen, so. itsetietoisuutensa sen suurempaa kehitystä. Maallinen omistaminen oli Crusoelle himon kohteena, mutta kuten on dialektiikan etenemisen kuvaamisessa aiemmin mainittu, varmuutta tietoisuudelle ei annakaan tämänkaltaiset objektit, sillä se ne eivät mitenkään voi asettaa negatiota käytäntöön itse, eikä tämä voi antaa tietoisuuden kaipaamaa *tunnustusta* (recognition). Itsetietoisuus on siis vielä ilman totuuttaan. Mutta tietenkin tämän tajuminen on osana dialektiikan etenemistä, so. kokemusta (experience), joka ymmärtää tarvitsevan edetäkseen toisen itsetietoisuuden. (Hegel, §175.)

3.2 Robinson Crusoen itsetietoisuudelle itsetietoisuus: deus ex machina

Mainitulla tavalla itsetietoisuus tarvitsee, Hegelin mukaan, toisen itsetietoisuuden. Itsetietoisuus *on toiselle itsetietoisuudelle*, so. sitä varten (for self-consciousness). (Hegel, §177.) Tämä on itsetietoisuuden tunnustuksen periaate. Esitän siis nyt, miten saaren täydellisessä eristymisessä Crusoe päätyy löytämään, *deus ex machinan*¹ kaltaisesti Jumalan juuri tuota itsetietoisuuden tunnustamisen tarvetta varten.

Kuten tulee teoksen edetessä hyvin selväksi, ei Crusoe aiemmin, vaikka hän onkin kohdannut vaaroja, ole koskaan omaksunut Jumalaa elämäänsä. Kuitenkin nyt, kun hän on eristäytynyt muista ihmisistä, hän luo ensimmäistä kertaa suhteensa kristinuskon Jumalaan.

¹ “[A] person or thing (as in fiction or drama) that appears or is introduced suddenly and unexpectedly and provides a contrived solution to an apparently insoluble difficulty[.]” (Merriam-Webster, 2024).

Ja mitä minä ymmärsin uskonasioista! Olin jo kahdeksan vuotta kulkenut maailman syntisiä meriä ja ollut koko sen ajan tekemisissä yksinomaan itseni kaltaisten syntisäkkien kanssa[.] [En] tuntenut sen enempää jumalanpelkoa vaaran hetkellä kuin kiitollisuutta vaaran väistyessä. (RC, 116.)

Lisäksi dialektiikan eteneminen jättää taakseen tuon primitiivisen himon objekteihin; Robinson Crusoe menettää oikeastaan täydellisesti kiinnostuksensa materiaaliseen omistamiseen, joka aiemmin oli täysin ohjailut häntä: nyt Crusoele arvoa on ainoastaan sillä, mitä hän itse pystyy käyttämään, tiedostaen selkeästi, millaisiin määriin omistamista hänellä oikeastaan saarella olisi mahdollisuutta. (RC, 166.) Tämä kaikki on dialektista etenemistä.

Koska Hegel esittää siis, että itsetietoisuus saa totuutensa toisesta itsetietoisuudesta, on, kuten dialektiikan läpikäynnissä mainittu, itsetietoisuus näin ollen itsensä ulkopuolella, so. löydettävissä jostain toisesta. Nyt Crusoe siis, dialektiikalle tarpeellisella tavalla, *tuo* läsnäolevaksi jonkin toisen olemassaolon; eihän saarella olisi muuten mahdollista edetä kuvatus dialektiikan mukaan. Ja kuka muu tuo toinen saarella olisi, jos ei Jumala: joten “[e]nnen makuullemenoa tein kuitenkin jotakin sellaista, mitä en ollut eläessäni tehnyt: polvistuin ja rukoilin Jumalaa[.]” (RC, 124.) Robinson Crusoe näin ollen aloittaa tuon kahden itsetietoisuuden välisen dialektisen etenemisen: “Jeesus, Ruhtinas ja Pelastaja, johdata minut kääntymykseen!” (RC, 126.)

Robinson Crusoe saa siis kristinuskon Jumalasta seuralaisensa. Crusoe kuvailee sitä jopa paremmaksi seurustelukumppaniksi, mitä muualta maailmasta voisi edes saada: “eikö tällainen Jumalan kanssa keskusteleminen sentään voittanut nautinnollisimmankin maailmallisen seurustelun ihmisten kanssa?” (RC, 174.) On siis huomattavissa, että Crusoe todellakin jo etenee itseymmärtämisessään, kanssa toisen, joka on hänelle kuin ihminen seuralaisuudessaan.

Mutta jotta Hegelin mukaan varmuus itsestä syntyisi, tarvitsee Crusoe toisen tietoisuuden, joka on myös *itse halukas* osallistumaan dialektiikkaan. Tämä suhteessa aiemmin todettuun, missä yksittäiset objektit, joita Crusoe kohtaa, eivät pysty antamaan hänelle varmuutta itsestään: objektit eivät, ja tässä mainittiin tärkeä eroavaisuus, pysty *vapaaehtoisesti itse osallistumaan dialektiikan etenemiseen*,

vaan subjekti ikään kuin vain päätyy ottamaan objektin haltuunsa, tehden objektiivista *subjektiivisen* kokemuksen. Tämä poisti objektista sen riippumattomuuden. Joten vain kahden *halukkaan* tietoisuuden osallistuminen, Hegelin mukaan, johtaa suhteeseen, jossa individuaali pystyy saavuttamaan varmuuden itsestään (self-certainty).

Joten edetäksemme syvemmälle kahden tietoisuuden välisessä dialektiikassa herää vääjäämättä syventymisessämme kysymys: millainen Jumalan täytyy olla, jotta Hegelin dialektiikan mukaisesti voidaan edetä? Tätä käsittelee Paolo Diego Bubbio teoksessaan *God and the Self in Hegel: Beyond Subjectivism* (2017). Ensinnäkin Bubbio luo erotuksen kahdenlaisen jumalkäsityksen välillä. Nämä ovat *traditionaalinen realismi* (traditional realism) ja *subjektivismi*:

Traditional realism and subjectivism generate two conceptions of God (and of religion in general) that are mutually exclusive: either God exists as a mind-independent external object (realism) or God is a concept completely dependent on our subjective activity (subjectivism, which, pushed to its extreme consequences, can turn into fictionalism). (63.)

Jumala on siis joko oma, mieleemme ulkopuolella oleva objekti, tai täysin meidän subjektiivisen aktiviteetin luomus. Bubbio esittää meille oleellisen asianhaaran koskien kysymystä, voiko kristinuskon Jumala olla osallisena pelissä, jota ihmiset Hegelin dialektiikassa käyvät. Hänen mukaansa Hegel ei hyväksy tällaista joko-tai-näkökantaa, joka vallitsee koskien jumalkäsitystä. Hänen mukaan Hegel siis valmistaa täysin uuden käsityksen Jumalasta:

What is required, therefore, is a reconceptualization of God (which is not, according to Hegel, a mere philosophical move, but the result of the historical development of collective consciousness—that is, “spirit”) that can reduce the distance between God and the human subject by making the human subject more “divine” and God more “human.” (44.)

Hegelin uskonnon filosofian tarkoituksena on siis, Bubbion esittämänä, kaventaa välimatkaa ihmisen ja kristinuskon Jumalan välillä. Ja miten Hegel ajattelee saavansa tämän aikaan, on “by emphasizing the divine in the human and the human in the divine.” (45.) Tai toisin sanoen, tutkielmani osaan 2.2 palaten: *I that is We and We that is I*, eli miten jokainen on osa toista, siis samaa absoluuttista substanssia.

Mutta vielä oleellisemmin Bubbio kirjoittaa, miten: “God is conceived here as spirit but also - - as a person.” (37.) Bubbio jatkaa, miten Hegel ajattelee tärkeäksi määrittää Jumala, joka “can be presented as a self who is not, however, separate from the world and from us.” (ibid.) Jumala voidaan siis ajatella itsetietoisuutena, joka ei ole maailmamme ulkopuolella, ja näin ollen mahtuva Crusoen ja hänen välisen dialektiikan muottiin.

Tärkeää on myös tehdä selväksi, että kristinuskon Jumala, maailmaan kuuluessamme - ja näin ollen jotain muuta kuin ulkopuolinen objekti - ei ole myöskään itsetietoisuudelle *subjektiivinen objekti*, jona maailman tavalliset objektit olivat, ja jotka eivät mahdollistaneet itsetietoisuuden kehitystä, vaan että se voidaan nähdä itsenäisenä, so. riippumattomana (self-sufficient). Bubbion mukaan Hegel on juuri tuota subjektiivista Jumala-ajattelua vastaan:

It is against - - subjectivistic drift that Hegel develops his project centered on a *reconceptualization* of God: subjectivism can be avoided, and the content can be restored by religion, only to the extent that God is understood in God’s relation to human beings, and human beings are understood in God’s relation to human beings, so that God appears in God’s “humanity” and the human subject appears in her “divinity”. (162.)

Oli sitten aikaisempi ajattelu Jumalaa koskien tuo Jumalan näkökulma -ajattelu, so. ihmisen ymmärtämättömyys koskien Jumalaa, tai sitten decartesilainen eristäytyvä minä (“I” *in isolation*) suhteessa muihin - siis myös Jumalaan - on siis ajateltava Jumalaa ihmisjumalana, “hajoamattomasti yhteydessä ihmisiin”:

[T]he only way to overcome the old metaphysical account of the God’s-eye view without falling into the subjectivism of the “I” is to think of God as a human God, that is, a God indissolubly connected with human beings. (164.)

Kristinuskon Jumala on siis ymmärrettävä ainoastaan sen relaatiossa ihmiseen, teoriaosion mediaation tavoin: “[d]ivine self-consciousness can realize itself only through the mediation of the knowledge of the recognizing community.” (100.) Tämä mahdollistaa nyt tarkastelumme Crusoen itsetietoisuuden kehittymisestä suhteessa kristinuskon Jumalaan.

Tämä kahden itsetietoisuuden kohtaaminen voidaan havaita monessa eri kohdassa. Yhtenä esimerkkinä: kun Crusoe merelle katsellessaan alkaa miettimään kaikkea näkemäänsä, hän tulee tulokseen, miten “kai meidät kaikki on luonut jokin salaperäinen voima, sama joka on tehnyt maan ja meren, ilman ja taivaankannenkin. Ja kukahan se sitten olisi?” (RC, 121.) Tähän pohtimiseen ei Crusoe löydä parempaa vastausta kuin että kristinuskon Jumala on luonut kaiken. Ja jos näin on, hän lisää, “niin siinä tapauksessa ei koko luomakunnan piirissä ei voi tapahtua mitään hänen tietämättään ja tahtomattaan.” (ibid.) Ja tämä johtaa taasen siihen, että Crusoe yksinkertaisesti ymmärtää Jumalansa säätäneen tämän kaiken hänen kohtalokseen. (ibid.) Bubbion mukaan Hegel painottaa juuri *ajattelun* olevan “the proper medium for God. - - [T]he stance of mere faith must be to the level of thought, in as much as the proper human stance is one mediated by thought.” (102.) Tässä on mielenkiintoista huomauttaa eräänlainen *aesthetical man* (esteettinen mies)²-karikatyyri, joka muun muassa Søren Kierkegaardin (1813-1855) Hegel-kritiikissä nousee pääosaan: Crusoe on ajateltavissa Hegelin filosofian tavoin ihmisenä, joka seuraa hurskauteen tietä, jonka *järki* osoittaa: puhtaasta uskon sankarista (hero of faith) ei ole tässä kysymys sanan kierkegaardilaisessa merkityksessä.

Käsittelin jo, miten Crusoe itse tarvitsee Jumalaa. Mutta nyt tulee tarkastella, miten Jumala on ymmärrettävä suhteessa Crusoeen. Ensiksikin, voimme ymmärtää Jumalan saavan ihmiseltä samalla tavalla itsetietoisuuteen tarvittavan tunnustuksensa: kun Crusoe sairautensa aikana avaa raamatun, hänen silmänsä sattuvat kohtaan, joka lukee: “[m]inä pelastan sinut, ja sinä kunnioitat minua.” (RC, 123.) Parannuttuaan taudistaan hän tulee tulokseen, että “Jumala oli pelastanut minut, mutta olinko kunnioittanut häntä? - - [K]ävin samantien polvilleni kiittämään ääneen Jumalaa siitä, että olin parantunut taudistani.” (RC, 125-126.)

Bubbio myös esittää, miten Hegel ajattelee mediaation olevan myös ilmi muuallakin kuin pelkkien henkisten ajatuksien välillä: suhde on myös ymmärrettävä kulttuurillisena ja historiallisena mediaationa. Ajatus Jumalasta ei voi Bubbion mukaan olla itsenäinen myöskään sen kulttuurillisesta sekä historiallisesta kehityksestä. Tällaisena kulttuurillisena toimintana saarella voidaan nähdä

² Søren Kierkegaard, *Fear and Trembling* (1843).

esimerkiksi alkanut pyhäpäivien merkkäminen kalenteriin. (RC, 135.) Tällainen kulttuurillinen toiminta on muokkaava Crusoen käsitystä Jumalasta. Suhde Jumalaan tietoisuutena on siis nyt luotu sen primitiivisemmässä muodossa.

3.3 Master/slave -jaottelu: Crusoe ja Jumala

Tässä siirrymme viimeiseen osaan rajaamaamme teoreettista dialektiikkaa, nimittäin master/slave -jaotteluun. Voimme ajatella Crusoen sairauden keskellä olleen Hegelin dialektiikassa tilanteessa, jossa hän on tuossa “trial by death” -kamppailussaan Jumalaa vastaan; onhan kristinuskon Jumala kaiken takana. Crusoe huutaa: “Herra! Miten surkuteltava olento olenkaan! Jos sairastun, kuolen varmasti avun puutteessa, ja kuinka minun käy silloin?” (RC, 119.) Tähän voimme nähdä Jumalan vastauksena Crusoen raamatunluennan “[m]inä pelastan sinut, ja sinä kunnioitat minua.” (RC, 123.)

Tämän Crusoen antautumisen jälkiseurauksena dialektiikkaa seuraten tapahtuu tuo asettelu kahteen erilaiseen tietoisuuteen: toinen on tässä dialektiikan vaiheessa *puhdas itsetietoisuus*. Tämän roolin vie taistelun voittaja, Jumala: tähän armollaan antaa Crusoen elää. Toinen jaottelussa on se, joka joutuu tajuamaan olemassaolonsa sekä toisen vuoksi että objektin ominaisuudella. Tämä jälkimmäinen on tietenkin Robinson Crusoe, jolta Jumala saa tunnustuksensa tämän herrana.

Robinson Crusoe tekee asioita saarella siis Jumalansa armoilla, so. ahdistuksessa kuolemasta. Koska tämä kristinuskon Jumala, jo mainitulla tavalla, (ks. 3.2) voi tehdä ja määrätä täydellisesti maailman toiminnan, on tämä voimasuhde jatkuvasti aktiivisena Crusoen elämässä. Dialektiikkaan soveltaen Robinson Crusoen avulla Jumala käsittää objektit, so. asettaa täydellisesti puhtaan negaation saamiinsa objekteihin, sillä on tekemisissä vain Crusoen puolelta työstetyn, objektin epä-riippumattomuuden kanssa. Esimerkiksi Crusoe raamattua tarkastellessaan ja siihen täten negaation asettamalla työstää siitä jonkinlaisen rukouksen, jonka ns. lähettää tuotteenaan Jumalalle:

Rukoilin vakavasti Jumalalta voimaa katumukseen, ja silloin seuraavat sanat sattuivat silmiini kuin taivaan lahjana: ‘Jumala on korottanut hänet oikealle

puolelleen Ruhtinaaksi ja Pelastajaksi johdattaakseen Israelin kääntymykseen ja antaakseen sille synnit anteeksi.” Heitin kirjan käsistäni, kohotin käteni ja käänsin sydämeni taivaan puoleen ja huusin ääneen jonkinlaisen riemullisen hurmoksen vallassa: ‘Jeesus, Daavidin poika! Jeesus, Ruhtinas ja Pelastaja, johdata minut kääntymykseen!’ (RC, 126.)

Mutta dialektiikan etenemistä jatkaen, ei tuo tekeminen ole Crusoelta Jumalalle täydellinen, *aito* tunnustaminen: Jumalahan asettaa tämän ehdon Crusoelle: “[m]inä pelastan sinut, ja sinä kunnioitat minua.” (RC, 123.) Orja Crusoe ei siis ole vaadittu riippumaton tietoisuus, vaan on vain epäoleellinen tietoisuus. Herruus ei tässä tapauksessa siis olekaan mitä se haluaa olla. Tosin, Crusoe paljastuu olevan, pakotettuna takaisin itseensä, dialektiikan puhdas itsetietoisuus: se on, kuten Hegelin dialektiikka vaatii, kokenut ahdistuksen todellisessa herrassaan, siis kuolemassa - joka on Jumala -, ja erottanut itsestään kaiken kiinteän ja kiinnitetyn. Ja työn kautta, jonka hänen Jumalansa asettaa hänelle ehdoiksi selviämisen kannalta, on Crusoelle tämä mediaatio, muotoileva tekeminen, Crusoelle puhdas tietoisuuden olemassaolo itseään varten.

Tämä Crusoen työ kattaa siis Hegelin vaatimat kaksi hetkeä, nimittäin pelon ja alaisuuden, kuten myös kulttuurisesti formatiivisen aktiviteetin, so. objekteihin kohdistetun työstäminen, so. negaation asettamisen - esimerkkinä vaikka raamatun luenta. Tämän pelon, siis Jumalan asettaman mahdollisen kuoleman myötä, Crusoe täyttää täydellisesti nämä määritelmät. Hän osallistuu formatiiviseen aktiviteettiin pelon toimesta, ja tämä antaa hänelle tietoisuuden itsestään olemuksen tietoisuutena: hän on jotain singulariteettia, jotain, mikä säilyy tuossa työstetyssä.

Millaiseen asemaan tämä sitten asettaa Jumalan herrana? Objekti, josta herra on saanut otteensa, ei siis ole *herralte* lähelläkään riippumatonta, itsenäistä tietoisuutta. Selviää siis, ettei itse asiassa Jumala saa herruutta ylitse olemassaolon eikä saavuta absoluuttista negaatiota. Vaikka Jumala on Crusoelle *olemus* (essence), on Jumala kaukana ymmärtääkseen todellakin, mitä on olla itsenäinen olemus; Crusoen palveleva tietoisuus on taas riippumattoman tietoisuuden totuus, jota hänen Jumalansa ei tule ymmärtämään. Kristinuskon Jumala on siis Crusoelle jotakin, jonka kautta hän todellakin pystyy ymmärtämään itsensä tietoisuutena, mutta jättäen

Jumalan vain tähän nähden sekulaariseksi, itsetietoisuuden kehitykseen tarpeelliseksi, kyyniseksi palaseksi.

4 Lopuksi

Robinson Crusoen voidaan nähdä siis seuraavan saarelle jouduttuaan Hegelin määrittelemää dialektista etenemistä itsetietoisuuden kehityksessä. Erittelin määrittelemäni ajanjakson kolmeen eri vaiheeseen: Crusoen suhteeseen arkipäiväisiin objekteihin, sen kehitys toisen itsetietoisuuden tarpeeseen, jonka esitin olevan kristinuskon Jumala, ja lopulta tuon kahden itsetietoisuuden välisen suhteen kehittymiseen.

Kuten osoitin, syntyi noiden kahden itsetietoisuuden välille eräänlainen jaottelu orjan ja herran tavoin. Hegelin dialektinen kehitys mielestäni oikeutetusti mukaili saarella tapahtuvaa: kävi ilmi, että itse asiassa orja tavallaan työstäessään pelon alaisena objektimaailmaa pääsee herraa lähemmäs tuota rajaamanani itsetietoisuuden lopullista muotoa.

On vielä lopuksi tärkeää huomioida alkuni teoria sen rajauksen ulkopuolelle: on tiedostettava Hegelin systeemin jatkuvuus ja liike kauas ylitse asettamani rajauksen, käsitettävä esiin nostamani dialektiikan olevan vain jonkun aiemmin tapahtuvan jatkumoa, toisen alkua - toisen jäädessä vain taka-alalle.

Kuten Robinson Crusoenkin tarina saarella on jatkuva ylitse rajaukseni, on huomioitava mahdolliseksi myös sen jatkotutkimus Hegelin itsetietoisuuden teorian muodossa. Mitä on esimerkiksi Robinson Crusoe ja hänen uskonsa, kun sitä tarkastellaan Hegelin hengen kohtaamaa, monitulkintaista Golgathaa vasten?

Lähteet

Tutkimuskohde

Defoe, Daniel. 1719. *Robinson Crusoe*. [=RC]. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Tutkimuskirjallisuus

Painetut lähteet

Bubbio, Paulo. 2017. *God and the Self in Hegel: Beyond Subjectivism*. Albany: State University of New York Press.

Giuetti, Paolo. 1993. *A Reading of Hegel's Master/ Slave Relationship: Robinson Crusoe and Friday*. *The Owl of Minerva* -julkaisu 25.1, syksy 1993.

Hegel, Georg. 1807. *The Phenomenology of Spirit*. Cambridge: Cambridge University Press.

Kierkegaard, Søren. 1985. *Fear and Trembling*. London: Penguin Books.

Painamattomat lähteet

Palm, Ralph. 2009. *Hegel's Concept of Sublation: A Critical Interpretation*. Väitöskirja. Katholieke Universiteit Leuven. Institute of Philosophy.

“Deus ex machina.” *Merriam-Webster.com Dictionary*, Merriam-Webster, <https://www.merriam-webster.com/dictionary/deus%20ex%20machina>. (26.2.2024).